

КОСТЯНТИН ЛЕОНІДОВИЧ БУГАЙЧУК,*доктор юридичних наук, доцент,**Харківський національний університет внутрішніх справ,**науково-дослідна лабораторія з проблем наукового забезпечення**правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів;* <https://orcid.org/0000-0003-2429-5010>,*e-mail: klbugaychuk@gmail.com***БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Досліджено сутність поняття «безпекове середовище», яке останнім часом застосовується при визначенні цілей і сфер діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони України, а також визначено його структурні елементи. Термін «безпекове середовище» є поєднанням двох понять – «безпека» та «середовище». Під безпекою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, під середовищем – сукупність певних умов, у яких існує особа, суспільство або держава. Поняття «безпекове середовище» в нормативних актах України та у вітчизняній науковій літературі здебільшого використовують у сфері воєнної безпеки та проведення оборонного огляду. Поняття «безпекове середовище» (у контексті існування держави або їх сукупності) слід застосовувати, коли йдеться про комплекс умов та факторів її існування, які забезпечують захист держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. На підставі аналізу публікацій українських дослідників, а також робіт зарубіжних науковців виокремлено основні види безпекових середовищ залежно від характеристик загроз: зовнішнє та внутрішнє. Зовнішнє безпекове середовище пов'язано з усуненням загроз зовнішнього характеру та стосується здебільшого сфер воєнної та зовнішньополітичної діяльності. Внутрішнє безпекове середовище формується внаслідок мінімізації загроз внутрішнього характеру, частина з яких належить до безпосередньої сфери відповідальності МВС України.

Визначено співвідношення терміна «безпекове середовище» зі спорідненими категоріями, зокрема «національна безпека», «державна безпека», «внутрішня безпека». Поняття «національна безпека» фактично характеризує бажаний сукупний стан безпекового середовища окремої країни, який впливає на регіональне чи світове безпекове середовище. Стан національної безпеки фактично є характеристикою загального безпекового середовища держави.

Доведено, що МВС України є суб'єктом формування та розвитку внутрішнього безпекового середовища України. Безпекове середовище в контексті діяльності МВС України – це сукупність внутрішніх сфер суспільно-політичного життя країни, в яких міністерство формує державну політику та реалізує свої повноваження як суб'єкт сектору безпеки та оборони з метою забезпечення сталого розвитку держави, а також захисту життєво важливих інтересів людини та суспільства.

Ключові слова: безпека, середовище, безпекове середовище, національна безпека, державна безпека, внутрішня безпека, МВС України.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Воєнна агресія російської федерації зумовила значну трансформацію життєдіяльності нашої держави, адже на перший план виходять насамперед потреби врегулювання та забезпечення стабільності суспільних відносин, що пов'язані з відстоюванням державного суверенітету, а також захист особистої безпеки громадян України та інших осіб, які мешкають на її території. Сучасні тренди в зовнішній та внутрішній політиці зумовили появу в юридичній площині нових термінів, які застосовують для характеристики діяль-

ності державних органів в сучасних умовах. Одним із таких термінів є поняття «безпекове середовище», що все частіше використовують у сфері діяльності МВС України.

Так, ще під час затвердження Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року тодішнім керівництвом міністерства було зазначено, що «його роль полягає у створенні умов розвитку безпечного середовища життєдіяльності як основи безпеки на території України та фактору стримування подальшого поширення російської агресії в

європейському регіоні»¹. За таких умов цілями Стратегії було визначено «створення безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства через формування та реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ, зміцнення довіри до органів системи МВС з боку суспільства, продовження розвитку України як безпечної європейської держави, в основі якої лежать інтереси її громадян та висока ефективність усіх складових системи МВС»².

Виступаючи під час відеоконференції лідерів Східного партнерства Президент України Володимир Зеленський наголосив: «Стабільне безпекове середовище, фундаментом якого є суверенітет і територіальна цілісність держав, – головна передумова для реалізації цілей ініціативи Східного партнерства»³. Колишній очільник МВС Денис Монастирський у жовтні 2022 року представив концепцію заходів безпеки, які отримали узагальнену назву «Проекти формування безпекового середовища в Україні». Відповідні проекти спрямовані насамперед на впровадження технічних інновацій у діяльність органів та підрозділів системи МВС України⁴. Заступниця Міністра внутрішніх справ Мері Акоюн, характеризуючи діяльність МВС України, наголосила: «Основні зусилля міністерства зосереджуються на забезпеченні безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства через формування та реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ, зміцнення довіри до органів системи МВС з боку суспіль-

ства, розвитку України як безпечної європейської держави, в основі якої лежать інтереси її громадян»⁵.

Таким чином, можемо зробити висновок, що термін «безпекове середовище» дуже часто пов'язується зі сферою діяльності Міністерства внутрішніх справ України, що викликає потребу відповідного наукового опрацювання сутності цього явища, джерел його виникнення та ролі МВС України у його формуванні та розвитку.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Грунтуючись на вказаних державних підходах до сутності безпекового середовища, основною метою цієї статті є формулювання авторського погляду на зміст терміна «безпекове середовище», а також визначення ролі МВС України у його формуванні.

Для досягнення цієї мети основними завданнями, які мають бути вирішені, є такі: 1) аналіз наукової літератури з питань визначення безпекового середовища як правової та соціальної категорії; 2) визначення співвідношення терміна «безпекове середовище» з іншими категоріями у сфері забезпечення національної безпеки держави; 3) визначення МВС України суб'єктом формування безпекового середовища України.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Вивчення наукових публікацій з питань визначення складових елементів безпекового середовища не дають однозначного погляду на його сутність. Науковці Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України зазначають: «Безпекове середовище – це сукупність геополітичної, політико-дипломатичної, воєнної, інформаційної та інших сфер, де зароджуються, існують, накопичуються або проявляються сприятливі умови або небезпечні явища, потенційні та реальні загрози реалізації національних інтересів, у яких держава реалізує свою політику національної безпеки» (Богданович та ін., 2021, с. 33). У публікаціях стратегічного характеру безпекове середовище визначається як «сукупність зовнішніх і внутрішніх відносин між силами або суб'єктами (державами, коаліціями держав, міжнародними

¹ Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-r> (дата звернення: 17.02.2023).

² Там само.

³ Україна здатна робити внесок у зміцнення стабільності та безпеки на Європейському континенті – Володимир Зеленський // Житомирська обласна державна адміністрація : офіц. сайт. 19.06.2020. URL: <https://oda.zht.gov.ua/news/ukrayina-zdatna-robyty-vnesok-u-zmitsnennya-stabilnosti-ta-bezpeky-na-yevropejskomu-kontynenti-volodymyr-zelenskyj/> (дата звернення: 17.02.2023).

⁴ Денис Монастирський презентував проекти МВС для формування безпекового середовища в Україні // Урядовий портал : офіц. сайт. 07.11.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-monastyrskiy-prezentuvav-proekty-mvs-dlia-formuvannia-bezpekovo-ho-seredovishcha-v-ukraini> (дата звернення: 17.02.2023).

⁵ Органи системи МВС відіграватимуть ключову роль у забезпеченні безпеки та стабільності в постконфліктному середовищі – Мері Акоюн // Портал МВС : офіц. сайт. 25.10.2021. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/organi-sistemi-mvs-vidigravatimut-klyuchovu-rol-u-zabezpechenni-bezpeki-ta-stabilnosti-v-postkonfliktnomu-seredovishhi-meri-akopyan> (дата звернення: 17.02.2023).

бізнес-структурами, політичними партіями, громадськими об'єднаннями тощо) в усіх сферах національної безпеки, а також умов, факторів і обставин, які певним чином впливають або можуть впливати на ці відносини» (Бочарніков, Свешніков, 2019, с. 6). Згідно з іншими поглядами категорію «безпекове середовище» розуміють таким чином: «Комплекс актуальних для певної географічної території факторів, що впливають на рівень державної та національної безпеки і створюють певний стан» (Житник, 2018, с. 145). Схожу точку зору можна знайти в роботах В. Кривошеїна (2021, с. 10), який вказує, що «проблеми безпеки в країні залежать насамперед від двох факторів: внутрішнього та зовнішнього. Зовнішній фактор – це фактор агресії із застосуванням усіх гібридних механізмів. Внутрішній фактор – це фактор довіри населення владі, впевненість в економічній стабільності, безпеці, захищеності, довірі до сфери охорони здоров'я, освіти, довіри політикам, гарантії добробуту». У Додатку 1 до Методичних рекомендацій з організації та проведення оборонного огляду (п. 6.1) безпекове середовище описується таким чином: «Сукупність зовнішніх і внутрішніх відносин між суб'єктами в усіх сферах національної безпеки, а також умов, факторів і обставин, які певним чином впливають або можуть впливати на ці відносини»¹. У працях Центру дослідження безпекового середовища «Прометей» пропонується підхід, відповідно до якого безпекове середовище можна визначити як «комплекс актуальних для певної території факторів, що впливають на рівень захищеності людей, соціальних груп і держав на цій території»². Вчені, зокрема, також додають, що «безпекове середовище часто і виправдано з концепціями національної та міжнародної безпеки, які дають відповідь на питання про інструменти та механізми у розпорядженні урядів і міжнародних організацій для забезпечення порядку та реалізації інтересів. Але при цьому, засновуючись на власних аналітичних дослідженнях, вони підкреслюють позицію, відповідно до якої безпекове середовище – це не візії або стратегії політичних акторів, але об'єктивний стан речей, породжений соціальною взаємодією, а також про-

цесами, незалежними від суспільства. Фактором, що впливає на безпекове середовище, є, зокрема, конкуренція держав за реалізацію різних моделей національної та регіональної безпеки. Безпекове середовище – це динамічне явище, яке змінюється, породжуючи ризики і загрози, або навпаки створює переваги і можливості для суб'єктів, що в ньому перебувають. У зв'язку із цим безпекове середовище аналізують, прогнозують його розвиток, намагаються впливати на його формування»³.

У роботах Ф. М. Медвідя (2015, с. 121) згадуються поняття внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища, що впливають на стан національної безпеки України. М. Г. Вербенський (2022, с. 46) говорить, що ключовим компонентом нової архітектури безпекового середовища України є ефективна протидія та запобігання злочинності. О. Г. Кулик (2022, с. 99, 101) зі свого боку говорить про зміст безпекового середовища як про «комплекс соціальних, матеріальних, духовних умов життєдіяльності людей, громад, підприємств, установ, організацій суспільства та держави, які забезпечують їх захист від загроз». Причому він вважає неабсурдним включати до заходів забезпечення безпекового середовища дії, спрямовані на соціально-економічний розвиток.

Таким чином, у сучасній юридичній та військовій науковій літературі немає чіткого та усталеного визначення безпекового середовища. Його розуміють як умови життєдіяльності людей, сукупність зовнішніх і внутрішніх відносин між суб'єктами в усіх сферах національної безпеки, комплекс факторів, що впливають на рівень державної та національної безпеки, сукупність геополітичної, політико-дипломатичної, воєнної, інформаційної та інших сфер тощо. Крім того, існують підходи до виокремлення так званого внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища, що пов'язано з характером та особливостями загроз для держави, її громадян, а також іноземців та осіб без громадянства, які проживають на відповідній території.

Водночас майже в усіх аналізованих публікаціях безпекове середовище пов'язувалося з умовами життєдіяльності людей, які захищені від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, а також із концептуальними основами національної безпеки держави. Натомість застосування терміна «безпекове середовище», пристосованого до предметної компетенції

¹ Про затвердження Методичних рекомендацій з організації та проведення оборонного огляду : наказ М-ва оборони України від 10.06.2019 № 9262/з.

² Безпекове середовище // Прометей : сайт. URL: <https://prometheus.ngo/environmen> (дата звернення: 17.02.2023).

³ Безпекове середовище // Прометей : сайт. URL: <https://prometheus.ngo/environmen> (дата звернення: 17.02.2023).

МВС України, не було предметом дослідження наукової спільноти.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Використання системного методу, методів загального синтезу та аналізу дозволило визначити поняття «безпекове середовище» та його складові. Метод порівняння був використаний з метою аналізу вітчизняних та національних підходів до визначення ознак національної та внутрішньої безпеки держави. Методи формальної логіки застосовувалися під час визначення МВС України суб'єктом формування внутрішнього безпекового середовища держави.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Поняття «безпекове середовище» складається з двох основних елементів «безпека» та «середовище», проаналізувавши які можна сформулювати власний погляд на зміст загального терміна. Найпоширенішим є погляд, коли під безпекою розуміють «забезпечений арсеналом легітимних сил, засобів та інструментів стан суспільних відносин, за яким реалізуються соціально значущі потреби людини і громадянина (особистості), надійно захищені від внутрішніх і зовнішніх загроз його особисті права і свободи, забезпечується розвиток матеріальних і духовних цінностей суспільства, гарантується територіальна цілісність і суверенітет, а також функціонування і розвиток конституційного ладу правової держави» (Горбатюк, 2016, с. 32). М. В. Шутий (2014, с. 174) наголошує, що «безпека характеризується наступними ознаками: відсутність загрози життю, здоров'ю людей, майну, тваринам, рослинам і довкіллю; стан стабільності та спокою, який дає можливість громадянам користуватися своїми правами та виконувати свої обов'язки; відсутність ризику та нестабільності, яка може створити загрози для життя і здоров'я людей». До речі, у науковій літературі розрізняють декілька видів безпеки: 1) за масштабом (міжнародна, регіональна, локальна); 2) за суб'єктами (особиста, суспільна, національна, колективна); 3) за суспільними сферами (політична, економічна, військова, екологічна, радіаційна тощо)¹.

Під середовищем в узагальненому вигляді розуміють соціально-побутові умови, в яких минає життя людини (Білодід та ін., 1978, с. 137). В. М. Лапін (2007), говорячи про соціальне середовище, визначає його як «частину середовища життєдіяльності, що характеризує досягнення людини у створенні соціально-полі-

тичних, духовно-матеріальних та інтелектуальних (інформаційних) цінностей, які формують світогляд людини, зумовлюють поведінку у сфері взаємовідносин із навколишнім середовищем». С. Заєць (2007, с. 151) наголошує, що «сферами соціального середовища є політична, соціальна, духовна. У структурі соціального середовища виокремлюють макро- та мікрорівні. До макрорівня належить матеріальне, культурне, політичне середовище. Мікрорівень – це конкретні умови життя особистості (сім'я, сусідство) та умови у середовищі найближчого оточення (вулиця, тип поселення, навчальний чи трудовий колектив, громадські організації)».

На підставі проведеного аналізу літератури щодо визначення сутності поняття «безпекове середовище» та його складових зазначимо, що безпека являє собою фактичну відсутність загроз життю та здоров'ю людей, а також інтересам держави та суспільства в цілому, а середовище фактично описує просторові та галузеві межі такої безпеки.

Крім того, вищезазначені наукові точки зору дають змогу дійти висновку, що застосування терміна «безпекове середовище» в багатьох публікаціях пов'язано з питаннями щодо забезпечення національної безпеки України. Розглядаючи поняття «безпека» за масштабом на рівні держави, варто виокремити такі рівні: національна безпека, державна безпека, внутрішня безпека. Різниця полягає в тому, що державна безпека, наприклад, являє собою захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру, а внутрішня безпека – це міра захищеності національних інтересів від загроз, джерелами яких є процеси, явища, події, а також дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які перебувають на території держави та під її юрисдикцією².

У публікаціях іноземних фахівців вищезазначені поняття визначаються майже так само, як і в національному законодавстві та профільній науковій літературі. Національна безпека розглядається як всеохоплююче поняття, що допомагає захистити як інтереси держави загалом, так і права її громадян. Серед загроз

¹ Безпека // Leksika.com.ua : сайт. URL: <https://leksika.com.ua/12530426/legal/bezpeka> (дата звернення: 17.02.2023).

² Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 17.02.2023).

національній безпеці можна виокремити загрози територіальній цілісності, життю і здоров'ю громадян, економічні загрози, загрози екологічній та кібернетичній безпеці (Khan, 2022, р. 1, 5). Складовими національної безпеки є безпека суспільства та безпека держави, що передбачають захист їхніх життєво важливих інтересів та цінностей, який підтримується функцією військового та цивільного, державного та недержавного секторів системи національної безпеки (Mijalkovic, Vladojevic, 2014, р. 52). В Індії внутрішня безпека визначається як захист від загроз, з якими стикається країна в межах своїх національних кордонів, спричинених внутрішніми політичними потрясіннями або спровокованих ворожою країною. Внутрішня безпека означає здатність держави забезпечити своїм громадянам мирне та гармонійне існування, безпеку їхнього життя і власності (Qureshi, 2021). Складовими внутрішньої безпеки держави можуть бути визначені економічна, енергетична, екологічна безпека. У деяких випадках це поняття є аналогічним до внутрішнього громадського порядку (Holmes, 2014). Безпека, яка розглядається переважно як внутрішня проблема, передбачає, що головна загроза її стану походить від окремих груп населення країни. Якщо безпека розглядається здебільшого як відповідь на зовнішні загрози, то за її забезпечення відповідає держава (Zedner, 2006, р. 164).

Внутрішня безпека відповідно до законодавства Португалії – це діяльність, яку здійснює держава з метою гарантування громадського порядку, безпеки та спокою, захисту людей і майна, запобігання та придушення злочинності і сприяння забезпеченню нормального функціонування демократичних інститутів, регулярному здійсненню прав, основних свобод і гарантії громадян та дотримання демократичної законності¹. У наукових публікаціях Польщі існує точка зору, що внутрішня безпека держави – це такий стан відносин і процесів усередині держави, який закріплений у політичній системі та забезпечує ефективну і гармонійну реалізацію інтересів держави та її громадян і водночас створює потенціал здатності до ефективного моніторингу та реагування на виникнення загроз, що зачіпають ці інтереси (Fehler, 2011, s. 311).

Отже, попередньо можна зазначити, що поняття «безпека», яке становить основу ви-

значення безпекового середовища, пристосовано до діяльності державних органів і може розглядатися в декількох аспектах залежно від типу загроз охоронюваним правам, свободам та законним інтересам громадян. Якщо врахувати позиції зарубіжних дослідників і досліджувати процес нейтралізації загроз внутрішнього характеру, які пов'язані насамперед із вчиненням правопорушень, дестабілізацією громадського порядку, виникненням надзвичайних ситуацій, то в цьому контексті слід вести мову про забезпечення внутрішньої безпеки на противагу безпеці зовнішній, яка залежить від загроз, що перебувають поза територіальною юрисдикцією країни, і забезпечення якої покладається насамперед на військові органи.

За висновками науковців системи МВС України «внутрішня безпека спрямована на забезпечення державних і суспільних гарантій стабільного розвитку української нації, захисту її базових цінностей та інтересів, джерел духовного і матеріального добробуту від внутрішніх ризиків та загроз в усіх сферах життєдіяльності: політичній, економічній, соціальній, гуманітарній (духовній), екологічній, інформаційній, оборонній тощо. Масштаби, характер, спрямованість, інтенсивність, тривалість таких ризиків і загроз зумовлена внутрішніми чинниками, а їх нейтралізація визначається переважно можливостями державної влади» (Андрусів та ін., 2021, с. 7).

Внутрішня безпека держави, відповідно до чинних нормативно-правових актів у сфері національної безпеки, є органічною складовою державної безпеки, оскільки «державна політика у сфері державної безпеки спрямовується на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам державній безпеці України»².

І нарешті, дослідження правового статусу МВС України показує, що воно є «центральною органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах: 1) забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку; 2) захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

¹ Lei de Segurança Interna, Lei n. 53/2008 // Diário da República : сайт. URL: <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/lei/2008-34501675> (дата звернення: 17.02.2023).

² Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022> (дата звернення: 17.02.2023).

3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій; 4) міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів»¹.

Таким чином, можемо впевнено зробити проміжний висновок, що діяльність МВС України зосереджена на питаннях забезпечення внутрішньої безпеки держави, яка, відповідно до чинного законодавства України, являє собою стан захищеності від загроз невійськового

характеру в межах території нашої держави. Аналогічні сфери життєдіяльності держави належать до сфери внутрішньої безпеки і в зарубіжних країнах, що дає змогу говорити про ідентичність державної політики щодо забезпечення належного стану захищеності відповідних держав від загроз внутрішнього характеру. Отже, МВС України забезпечує внутрішню безпеку держави шляхом нейтралізації внутрішніх загроз, а тому забезпечує формування та розвиток внутрішнього безпекового середовища держави (рис. 1).

Рис. 1. МВС України як суб'єкт формування внутрішнього безпекового середовища держави

ВИСНОВКИ. 1. Термін «безпекове середовище» є поєднанням двох понять «безпека» та «середовище». Під безпекою частіше всього розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, під середовищем – сукупність певних умов, у яких існує особа, суспільство або держава. Поняття «безпекове середовище» в нормативних актах України та у вітчизняній науковій літературі в основному застосовується щодо

сфери воєнної безпеки та проведення оборонного огляду.

2. Поняття «безпекове середовище» (у контексті існування держави або їх сукупності) слід застосовувати, коли йдеться про «сукупність умов та факторів її існування, які забезпечують такій державі захист від внутрішніх та зовнішніх загроз. З вищевикладеного впливає класифікація безпекових середовищ залежно від території поширення таких умов: глобальне (світове), регіональне, міжрегіональне, національне. Залежно від типу загроз безпекове середовище держави також можна поділити на зовнішнє та внутрішнє. Зовнішнє пов'язано з умовами та факторами існування держави, які захищені від зовнішніх загроз, а внутрішнє – з умовами та факторами існування держави, які захищені від внутрішніх загроз (Бугайчук, 2023, с. 117).

¹ Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-p> (дата звернення: 17.02.2023).

3. У зарубіжних публікаціях термін «безпекове середовище» як самостійне поняття в дослівному перекладі майже не зустрічається. Водночас дуже поширеним є поняття «внутрішня безпека держави», яка пов'язується зі сферами забезпечення публічного порядку та безпеки, цивільного захисту, охорони державних кордонів, а також сферами інформаційної безпеки та забезпечення здоров'я населення. Внутрішня безпека, як правило, розглядається як частина національної безпеки держави.

4. Поняття «національна безпека» фактично характеризує бажаний сукупний стан безпекового середовища окремої країни, який впливає на регіональне чи світове безпекове середовище. Стан національної безпеки фактично є характеристикою загального безпекового середовища держави.

5. Якщо розглянути сутність внутрішньої безпеки держави в зарубіжних наукових та нормативних джерелах, а також у сфері діяльності МВС України, то можна зробити висновок, що міністерство може бути визнане суб'єктом забезпечення внутрішньої безпеки України.

6. Дослідження складових поняття «безпекове середовище», видів загроз національній безпеці України говорить про те, що безпекове середовище України поділяється на зовнішнє та внутрішнє. Зовнішнє безпекове середовище пов'язано із усуненням загроз зовнішнього характеру і торкається в основному сфер воєнної та зовнішньополітичної діяльності. Внутрішнє безпекове середовище формується внаслідок мінімізації загроз внутрішнього характеру, частина з яких належить до безпосередньої сфери відповідальності МВС України.

7. В Україні існує багато органів державної влади, що мають дуже широку сферу відповідальності та повинні забезпечувати захист від внутрішніх і зовнішніх загроз відповідне коло різноманітних суспільних відносин. До таких сфер можна віднести: сферу економіки, фінансів, воєнну сферу, соціальну, екологічну, інформаційну. Саме на цих підставах у Стратегії національної безпеки виокремлюють такі її складові, як-от: фінансова, економічна, продовольча, біологічна, інформаційна, кібернетична, державна та ін. Таким чином, з огляду на видові ознаки ми можемо говорити про економічне, фінансове, воєнне, інформаційне, біологічне, екологічне безпекове середовище. Водночас термін «внутрішнє безпекове середовище», по-перше, вказує на суто внутрішній аспект національної безпеки держави, а по-друге, автоматично асоціюється з діяльністю МВС України, оскільки має однакове джерело словотворення та одразу вказує на відповідну

сферу захисту важливих державних інтересів (внутрішню).

8. Формування внутрішнього безпекового середовища держави не є виключною компетенцією МВС України, оскільки до загроз внутрішнього характеру, як вже було зазначено, належать економічні, екологічні, біологічні, фінансові, інформаційні загрози, які не входять до сфери його відповідальності. Якщо розглянути виключно сферу повноважень МВС України, то можна побачити, що воно відповідальне за забезпечення таких елементів національної безпеки, як громадська, техногенна, пожежна, міграційна, безпека державних кордонів.

Назва міністерства, а саме прикметник «внутрішніх», говорить про те, що вказані елементи національної безпеки переважно належать до внутрішніх умов та факторів існування держави, тобто МВС України є суб'єктом нейтралізації внутрішніх загроз державі (суб'єктом забезпечення внутрішньої безпеки), а отже, забезпечує формування внутрішнього безпекового середовища України в межах визначеної предметної компетенції.

9. Слід наголосити, що деякі інші сфери національної безпеки України також мають внутрішній аспект, але в цьому разі пропонуємо розглядати термін «внутрішнє безпекове середовище України» у двох значеннях – вузькому та широкому. У широкому розумінні до внутрішнього безпекового середовища можна віднести умови, фактори з інших сфер суспільного життя та елементи національної безпеки (демографічної, екологічної, продовольчої тощо). У вузькому розумінні йтиметься про умови та фактори існування України, що виникають та існують у сферах суспільного життя і за які відповідає Міністерство внутрішніх справ. Тим паче, що суспільні відносини, які виникають у зазначених сферах переважно є об'єктами внутрішніх, а не зовнішніх загроз (Бугайчук, 2023, с. 116).

Таким чином, якщо вести мову про роль МВС України щодо формування безпекового середовища України, слід виходити з того, що воно відіграє ключову роль у забезпеченні саме внутрішнього безпекового середовища України.

10. На підставі вищевикладеного слід сформулювати основні терміни та поняття, які пропонуються для подальшого використання в науковій сфері:

1) безпекове середовище України – сукупність критично важливих умов існування держави, які визначають міру її захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз;

2) зовнішнє безпекове середовище – сукупність умов та факторів, які визначають

засади існування та розвитку України як суб'єкта міжнародних відносин, а також стан її захищеності від загроз зовнішнього характеру;

3) внутрішнє безпекове середовище – сукупність умов та факторів, які визначають стан внутрішньої стабільності України та пов'язані зі станом її захищеності від загроз, джерелом яких є явища, події, а також дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які перебувають на території держави і під її юрисдикцією;

4) безпекове середовище в контексті діяльності МВС України – це сукупність внутрішніх сфер суспільно-політичного життя країни, в яких Міністерство внутрішніх справ формує державну політику та реалізує свої повноваження як суб'єкт сектора безпеки та оборони з метою забезпечення сталого розвитку держави, а також захисту життєво важливих інтересів людини та суспільства (Бугайчук, 2023, с. 116–117).

11. МВС України є суб'єктом формування та забезпечення внутрішнього безпекового середовища держави у сферах:

1) охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення громадського порядку та безпеки;

2) захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

3) забезпечення цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення пожежної та техногенної безпеки, організація гідрометеорологічної діяльності та діяльності аварійно-рятувальних служб;

4) контролю за міграцією, протидії нелегальній міграції, регулювання суспільних відносин у сфері громадянства, реєстрації фізичних осіб, надання сервісних послуг.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Богданович В. Ю., Ільяшов О. А., Комаров В. С., Олексюк В. В. Підхід до оцінювання безпекового середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського*. 2021. № 2 (72). С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-2-72/33-39>.
2. Бочарніков В. П., Свешніков С. В. Безпекове середовище 2030 : монографія. Київ : Майстер книг, 2019. 76 с.
3. Бугайчук К. Л. Сутність терміну «безпекове середовище» в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України // *Actual Problems of Modern science : material of the 4th International Scientific and Practical Conference (January 31 – February 3, 2023)*. Boston, USA : International Science Group, 2023. Рр. 114–118.
4. Вербенський М. Г., Свірін М. О. Протидія та запобігання злочинності як ключовий компонент нової архітектури безпекового середовища в Україні // *Нова архітектура безпекового середовища України : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса*. Харків : Юрайт, 2022. С. 44–48.
5. Горбатюк С. С. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія: Державне управління*. 2016. № 2. С. 28–35.
6. Житник О. М. Майбутнє безпекове середовище в контексті державного стратегічного планування: концептуальний підхід. *Право та державне управління*. 2018. № 4. С. 144–149.
7. Заець С. Соціальне середовище як чинник адаптації особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2007. Вип. 20. С. 149–153.
8. Кривошеїн В. Зміст та співвідношення основних категорій сучасного безпекового середовища. *Грані*. 2021. Т. 24, № 1. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.15421/172109>.
9. Кулик О. Г. Теоретичні та методичні підходи до створення безпекового середовища в Україні // *Нова архітектура безпекового середовища України : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса*. Харків : Юрайт, 2022. С. 99–103.
10. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини : навч. посіб. 6-те вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2007. 332 с.
11. Медвідь Ф., Чорна М. Безпекова політика України в умовах зовнішньої агресії: нормативно-правове забезпечення. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 5–6 (79–80). С. 117–126.
12. Світові тренди та передові практики у сфері внутрішньої безпеки : матеріали щоріч. доп. / В. В. Андрусів, Р. І. Фуфалько, А. С. Сизоненко та ін. Київ : МВС України, 2021. 96 с.
13. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т м-ва ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 9. 916 с.

14. Шутий М. В. Аспекти визначення поняття «безпека» та його значення для забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 3. С. 173–178.

15. Fehler W. Bezpieczeństwo wewnętrzne w zintegrowanym systemie bezpieczeństwa państwa. *Studia Bezpieczeństwa Narodowego*. 2011. № 2. S. 305–326.

16. Holmes K. R. What Is National Security? // Military Strength Topical Essays : сайт. 07.10.2014. URL: <https://www.heritage.org/military-strength-essays/2015-essays/what-national-security> (дата звернення: 17.02.2023).

17. Khan E. M. Comprehensive national security: Contemporary discourse. *Margalla Papers*. 2022. Vol. 26, No. 1. Pp. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.54690/margallapapers.26.1.94>.

18. Mijalkovic S., Blagojevic D. The basis of national security in international law. *Nauka, bezbednost, policija*. 2014. Iss. 2. Pp. 49–68.

19. Qureshi H. Internal Security Scenario: An International Outlook. *The Indian Police Journal*. 2021. No. 1. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3770134>.

20. Zedner L. The concept of security: An agenda for comparative analysis. *Legal Studies*. 2006. Vol. 23. Pp. 153–175.

Надійшла до редакції: 20.02.2023

Прийнята до опублікування: 29.03.2023

REFERENCES

1. Andrusiv, V. V., Fufalko, R. I., Syzonenko, A. S. et al. (2021). *World trends and best practices in the field of internal security*. Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

2. Bilodid, I. K. et al. (eds.). (1978). *Dictionary of the Ukrainian language* (Vol. 9). Scientific thought.

3. Bocharnikov, V. P., & Svieshnikov, S. V. (2019). *Security Environment 2030*. Master of Books.

4. Bohdanovych, V. Yu., Iliashov, O. A., Komarov, V. S., & Oleksiuk, V. V. (2021). The approach to estimate security environment in modern conditions of armed struggle. *Collection of Scientific Papers of the Centre for Military and Strategic Studies of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi*, 2(72), 33-39. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-2-72/33-39>.

5. Buhaichuk, K. L. (2023, January 31 – February 3). *The essence of the term “security environment” in the context of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine* [Conference presentation abstract]. The 4th International Scientific and Practical Conference “Actual problems of modern science”, Boston, USA.

6. Fehler, W. (2011). Internal security in the integrated state security system. *National Security Studies*, 2, 305-326.

7. Gorbatyuk, S. Ye. (2016). Evolvement of the security phenomenon: from ancient political and legal doctrines to the modern scientific thought. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series: Public Administration*, 2, 28-35.

8. Holmes, K. R. (2014, October 10). *What Is National Security?* Military Strength Topical Essays. <https://www.heritage.org/military-strength-essays/2015-essays/what-national-security>.

9. Khan, E. M. (2022). Comprehensive national security: Contemporary discourse. *Margalla Papers*, 26(1), 1-17. <https://doi.org/10.54690/margallapapers.26.1.94>.

10. Kryvoshein, V. (2021). Content and relationship between the main categories of the modern security environment. *GRANI*, 24(1), 5-12. <https://doi.org/10.15421/172109>.

11. Kulyk, O. H. (2022, December 23). *Theoretical and methodological approaches to creating a safe environment in Ukraine* [Conference presentation abstract]. All-Ukrainian scientific and practical conference “New architecture of the security environment of Ukraine”, Kharkiv, Ukraine.

12. Lapin, V. M. (2007). *Safety of human activity*. Knowledge.

13. Medvid, F., & Chorna, M. (2015). Ukraine’s security policy in conditions of external aggression: regulatory and legal support. *Scientific Notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies*, 5-6(79-80), 117-126.

14. Mijalkovic, S., & Blagojevic, D. (2014). The basis of national security in international law. *Nauka, bezbednost, policija*, 2, 49-68.

15. Qureshi, H. (2021). Internal Security Scenario: An International Outlook. *The Indian Police Journal*, 1. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3770134>.

16. Shutyi, M. V. (2014). Aspects of the definition of the concept of “security” and its importance for ensuring the personal safety of employees of internal affairs bodies of Ukraine. *Foreign Trade: Economy, Finance, Law*, 3, 173-178.

17. Verbenskyi, M. H., & Svirin, M. O. (2022, December 23). *Combating and preventing crime as a key component of the new architecture of the security environment in Ukraine* [Conference presentation abstract].

All-Ukrainian scientific and practical conference “New architecture of the security environment of Ukraine”, Kharkiv, Ukraine.

18. Zaiets, S. (2007). Social environment as a factor of personality adaptation. *Psychological and Pedagogical Problems of a Rural School*, 20, 149-153.

19. Zedner, L. (2006). The concept of security: An agenda for comparative analysis. *Legal Studies*, 23, 153-175.

20. Zhytnyk, O. M. (2018). The future security environment in the context of state strategic planning: a conceptual approach. *Law and Public Administration*, 4, 144-149.

Received the editorial office: 20 February 2023

Accepted for publication: 29 March 2023

KOSTIANTYN LEONIDOVYCH BUHAICHUK,

Doctor of Law, Associate Professor,

Kharkiv National University of Internal Affairs,

Scientific and Research Laboratory for the Support of Law

Enforcement and the Quality of Personnel Training;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2429-5010>,

e-mail: klbugaychuk@gmail.com

SECURITY ENVIRONMENT OF THE STATE IN THE CONTEXT OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE ACTIVITIES

The article investigates the essence of the “security environment” concept, which has recently been used to define the goals and areas of the security and defence sector of Ukraine, and also identifies its structural elements. The term “security environment” is a combination of two concepts – “security” and “environment”. “Security” means the state of protection of vital interests of an individual, society and the state from external and internal threats, and “environment” means a set of certain conditions in which an individual, society or state exists. The concept of “security environment” in Ukrainian legislation and in the national scientific literature is mainly used in the field of military security and defence review. The concept of “security environment” (in the context of the existence of a state or a set of states) should be applied when referring to the set of conditions and factors of its existence that provide such a state with protection from internal and external threats. Based on the analysis of the Ukrainian researchers’ publications, as well as the works of foreign scholars, the author identifies the main types of security environments depending on the characteristics of threats to such environments: external and internal. The external security environment is associated with the elimination of external threats and mostly concerns the military and foreign policy spheres. The internal security environment is formed by minimising internal threats, some of which fall within the direct responsibility of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

The correlation of the term “security environment” with related categories, in particular, “national security”, “state security”, “internal security” has been determined. The concept of “national security” actually describes the desired overall state of the security environment of a particular country, which affects the regional or global security environment. The state of national security is actually a characteristic of the overall security environment of the state.

It has been proved that the MIA of Ukraine is a subject of formation and development of the internal security environment of Ukraine. The security environment in the context of the MIA of Ukraine is a set of internal spheres of the country’s socio-political life in which the Ministry of Internal Affairs forms the State policy and exercises its powers as a security and defence sector entity with the aim of ensuring sustainable development of the State and protecting vital interests of a person and society.

Key words: *security, environment, security environment, national security, state security, internal security, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Бугайчук К. Л. Безпекове середовище держави в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 111–120. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.10>.

Citation (APA): Buhachuk, K. L. (2023). Security environment of the state in the context of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine activities. *Law and Security*, 2(89), 111–120. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.10>.